

MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİKLERİ (ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ)

Ulaş İnci
Akdeniz Üniversitesi
ulasinci@gmail.com

Doç. Dr. Sabahat Burak
Akdeniz Üniversitesi
buraksabahat@gmail.com

Özet

Bu araştırmanın amacı, Antalya İli'nde görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve bu düzeyler ile onların kişisel özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu bağlamda araştırmaya Antalya'nın Kepez, Muratpaşa ve Konyaaltı ilçelerinde özel ve devlet okullarının, ortaokul, lise ve Güzel Sanatlar Liseleri müzik bölümlerinde görev yapmakta olan 62 müzik öğretmeni katılmıştır. Müzik öğretmenlerine Maslach Mesleki Tükenmişlik Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik, t testi ve Mann-Whitney U testlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri onların medeni durumlarına, öğretmenlik mesleğini seçme nedenlerine, çalıştıkları ortamdaki duydukları memnuniyete, okul yöneticilerinden takdir görme durumlarına ve müzik öğretmenlerinin toplumdaki değerleri ile ilgili algılarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Araştırmaya sonuçlarından ayrıca müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin onların görev sürelerine, yaşlarına ve sınıf ve mevcutlarına göre anlamlı farklılıklar göstermediği anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Müzik öğretmeni, mesleki tükenmişlik.

PROFESSIONAL BURNOUTS OF MUSIC TEACHERS (ANTALYA EXAMPLE)

Abstract

The aim of this research is to examine the professional burnout levels of music teachers working in Antalya Province and their relationships with their personal characteristics. In this context, 62 music teachers participated in the research in Antalya Kepez, Muratpaşa and Konyaaltı districts in private, public schools, secondary school, high school and fine arts high school music departments. Maslach Burnout Inventory was applied to music teachers. In the analysis of the data, descriptive statistics, t test and Mann-Whitney U were used. According to the results of the research, the professional burnouts of the music teachers showed significant differences according to their marital status, appreciation from school administrators, reasons for choosing the teaching profession, satisfaction with the environment they are working with and perceptions about the values of music teachers in the society. The results of the research also revealed that the vocational burnout of music teachers did not show any significant differences according to their terms of office, age, level of, and classroom availability.

Keywords: Music teacher, professional burnout.

GİRİŞ

21.yy'a damgasını vuran değişim hızı ve bu hıza uyum sağlama sürecinin güçlükleri insanı zorlamaktadır. Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte günümüz dünyasında üretim ve verimlilik kalitesinde artışlar dikkati çekmektedir. Birçok alanda bu ilerlemeler üretimde olumlu katkılar sunsa da; stres, iş yükü ve üretme baskısının insan üzerindeki olumsuz etkileri araştırmalara konu olacak denli

yoğunlaşmıştır (Özmutaf, 2006; Okutan ve Tengilimoğlu, 2002; Cam, 2006; Soysal, 2009). Bu etki son yıllarda sıklıkla karşılaşılan tükenmişlik kavramının ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Tükenmişlik (burnout), hizmet sektöründe duygusal tükenme halini tanımlayan günlük konuşma diline ait bir terim olarak ortaya çıkmıştır (Peker, 2002). Psikoloji alan yazınına ise ilk kez 1974 yılında Freudenberg'in, "Journal of Social Issues" de yayınladığı bir makale ile girmiş olan tükenmişlik kavramı, "başarısızlık, yıpranma veya enerji, güç ve potansiyel üzerindeki aşırı zorlanma sonucunda ortaya çıkan bir tükenme durumu" olarak tanımlanmıştır (Turnipseed ve Turnipseed, 1991: 547). İş kaynaklı yoğun stresin ve yıpranmanın tükenmişliği etkileyen en önemli parametreler olduğu kanısı yaygınlık kazanmakla birlikte, tükenmişliğin oluşmasında bu faktörler dışında bir takım etkenler olduğu da belirtilmektedir. Örneğin, Maslach ve Leiter (1997: 27), tükenmişliği etkileyen ve ortaya çıkaran en önemli olgulardan birinin teknoloji olduğunu vurgulamış, tükenmişliğin muhtemelen en önemli sebebinin, teknolojik ilerleme ve gelişme ile bunun sonucunda ortaya çıkan yeni eğilimler olduğunu belirtmiştir.

Tükenmişlik Kavramı ve Mesleki Tükenmişlik

Tükenmişlik kavramının ortaya çıkmasını izleyen yıllarda, bu kavram ile ilgili birçok tanımlama yapılmış olmasına karşın, kavramın en yaygın kabul gören tanımını Maslach (1998: 68) yapmış ve tükenmişliği, "zihinsel enerji düzeylerinin aşırı isteklere maruz kalması sonucu ortaya çıkan duygusal yorgunluk ve duyarsızlaşmada (kinizm) artışın olduğu ve kendini beğenmenin azaldığı, iş isteksizliğinin yaşandığı, ilginin, sempatinin azaldığı durum" olarak tanımlamıştır. Maslach (1998) tükenmişliği duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık hissi olmak üzere üç boyut altında incelemektedir.

- **Duygusal tükenme** boyutu duygusal olarak bireyin başka insanlarla etkileşimi ile aşırı uzun süre ile tüketilmiş olma duygularına işaret eder. İş hayatında aşırı derecede psikolojik ve duygusal taleplere maruz kalmaktan dolayı yaşanan enerjinin bitmesi, yorgunluk ve duygusal yönden yıpranmışlık durumunu ifade etmektedir. Duygusal kaynakları tükendikçe kişi artık başkalarına daha fazla veremeyeceğini düşünür.
- **Duyarsızlaşma** çalışanların hizmet verdikleri kişilere birer nesne gibi davranmaları, küçültücü sözler sarf etmeleri, umursamaz alaycı bir tutum sergilemeleridir. Çalı- şanın hizmet verdiklerine karşı, bireylerin kendilerine özgü birer varlık olduklarını dikkate almaksızın duygusuz bir şekilde davranmayı tanımlamaktadır.
- **Kişisel başarısızlık** insanlarla yüz yüze çalışılan mesleklerde kişinin kendisini işinde yetersiz ve başarısız hissetmesi durumunu tanımlamaktadır. Günümüzde giderek yaygınlaşan bir kavram olan tükenmişliğin mesleki boyutu da bulunmakta, mesleki tükenmişlik, çağımızın çalışanlar üzerindeki en önemli sorunlarından biri olarak görülmektedir. Ersoy ve Yıldırım (2001), da yaptıkları çalışmalarda; Mesleki Tükenmişlik Sendromu (Staff Burnout Syndrome) ile ilgili, kişinin hedeflerine ulaşmasında kendisine büyük hedefler koyduğunu, bu hedeflere ulaşamadıklarında hayal kırıklıklarına uğradığını, enerjilerinin tükendiklerini hissettiklerini belirtmişlerdir.

Bu tükenmişlik sorununu en fazla yaşayan meslek gruplarını, insan ilişkilerinin yoğun olarak görüldüğü doktor, öğretmen ve yönetici grupları olduğu belirtilmektedir (Maslach, 1976). Bu meslek gruplarında tükenmişlik kimi zaman yüksek boyutlara ulaşabilmekte, buna maruz kalan kişilere önemli sıkıntılar yaşatabilmektedirler. Bu durum özellikle öğretmenlerin meslek yaşamlarında verdikleri eğitimlerine olumsuz etkiler yapabilmektedir. Öyle ki; Işıkhani (2004), çalışmasında öğretmenlerin mesleki tükenmişliğinin psikoloji boyutunun yanında, fizyolojik boyutu ve sıkıntılarına da değinmiştir. Işıkhani'ye (2004) göre, öğretmenlerin yaşayabileceği mesleki tükenmişlik sendromu, fizyolojik sıkıntıların çoğalması ve sağlıklarını tehlikeye sokacak istenmeyen maddelerin kullanımının artması sonucu yaşanan sağlık sorunları, verimli bir eğitimin önünde engel oluşturmaktadır.

Müzik Öğretmenliğinde Mesleki Tükenmişlik

Öğretmenlik mesleğinin müzik öğretmenliği boyutunda ise mesleğin getirdiği tükenmişlik ile birlikte, alana özgü bir takım spesifik tükenmişlik kaynakları bulunabilmektedir. Ülkemizde, müzik öğretmenlerinin en fazla yaşadıkları ve sürekli maruz kaldıkları stres, tükenmişlik, mesleki tükenmişlik ve örgütsel nedenlerini inceleyen çalışmalar yapılmakta ve bu konu gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Yoğun stresli iş koşulları, ders sayılarının az olması, eğitim sisteminin sürekli değişmesi, müzik ders saatlerinin azlığı, sınıftaki öğrenci sayılarının fazla olması, müfredatın niteliği ve niceliği ile ilgili

sorunlar, norm kadro sorunları, okul yönetimlerinin müzik öğretmenlerine tutum ve davranışları karşımıza tükenmişliğin sebepleri ve arttıran unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır (Girgin, 2010; Korkmaz, 2004; Çolakoğlu, 2014; Talşık, 2016,).

Örneğin Korkmaz (2004), araştırmasında müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin tespiti, müzik öğretmenlerinin motivasyon kaynağı ve mesleki tükenmişlik üzerine etkilerini incelemiştir. Araştırma verilerinin değerlendirilmesi sonucunda; müzik öğretmenlerin büyük çoğunluğu, görev yaptıkları okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyinin, dersin niteliğini etkilediğini belirtmektedirler. Kendilerini olumsuz etkileyen motivasyon kaynağı olarak; sınıf mevcutlarının fazlalığı, ders ortamının elverişsizliği ve haftalık ders saatlerinin fazlalığı olarak belirtmişlerdir. Müzik öğretmenleri ve farklı alan öğretmenleri ile yapılan araştırmaların sonuçların da ise; (EE) Duygusal Tükenme, (PA) Kişisel Başarısızlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları, diğer alan öğretmenleri ile yapılan araştırmaların sonuçlarına göre daha yüksek olarak bulunmuştur. Müzik öğretmenlerinin; (EE) Duygusal Tükenme ve (PA) Kişisel Başarısızlık Alt Ölçeklerinden aldığı puanlar, okul türüne, görev yaptığı okulun bölge ve çevresel duruma göre farklılaştığı belirtilmektedir. Araştırmada ayrıca kadın müzik öğretmenlerinin, erkek müzik öğretmenlerine göre daha fazla duyarsızlaşma yaşadıkları belirtilmiştir.

Çolakoğlu (2014), araştırmasında ortaokullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İstanbul Avrupa yakasında görev yapan 294 müzik öğretmeni ile çalışılmıştır. Öğretmenlere Maslach tükenmişlik ölçeği uygulanmıştır. Duygusal tükenme, kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma puanları ve demografik özelliklerle ilişkileri incelenmiştir. Çalışma sonucunda; öğretmenlerin eğitim durumu, cinsiyeti, sınıflardaki öğrenci sayıları, haftalık girilen ders saatleri, öğretmenlik mesleğini sevme durumu ve mesleki tükenmişlik arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Duyarsızlaşma ve duygusal tükenme arasında anlamlı farklılık bulunduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin medeni durumları ile duygusal tükenme arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Duygusal tükenme boyutu ile görev yapılan okul sayısına göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çalışma süreleri ile duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Sınıftaki öğrenci sayıları ve yaşa göre incelenen korelasyon sonuçları ise; duygusal tükenme ile duyarsızlaşma boyutları arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur.

Otacioğlu (2008), araştırmasında müzik öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi ve ilişkili olabilecek sosyo - demografik özellikleri incelemiştir. Araştırma İstanbul Anadolu yakasında çalışan devlet ve özel okullarda görev yapan 40 müzik öğretmeni katılmıştır. Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin %32.5'ini erkek, %67.5'ini kadın öğretmenler oluşturmuştur. Öğretmenlerin çoğunluğu, 36 - 45 yaş arasındaki öğretmenler oluşturduğu belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin genel yaş oranı ise %55'ine tekabül etmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; cinsiyet değişkeni açısından, erkek öğretmenlerin, kadın öğretmenlere oranla daha fazla tükenmişlik yaşadıkları belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, 36-45 yaş grubuna kıyasla 26-35 yaş grubunda işlerinde daha fazla tükenmişlik yaşadıkları belirtilmektedir. Araştırmada değerlendirilen bir diğer değişken ise, çalışılan kurum ve adına takdir değişkeninin tükenmişliğe etkisi irdelenmiştir. Özel okullarda görev yapan müzik öğretmenlerin, devlet okullarında hiç takdir almamış müzik öğretmenlere oranla tükenmişliği daha fazla yaşadıkları araştırmada belirtilmiştir. Ayrıca mesleki kıdem ve tükenmişlik parametreleri de incelenmiştir. Meslekte beş yıl ve daha az çalışan müzik öğretmenlerinin tükenmişlikleri, daha tecrübeli müzik öğretmenlerine oranla daha fazla oranla görüldüğü araştırmada belirtilmektedir.

Küçüksüleymanoğlu (2013), araştırmasını Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalında eğitim gören 139 müzik öğretmeni adaylarının katılımı ile gerçekleştirmiştir. Müzik öğretmeni adaylarının tükenmişlik düzeylerini; mezun olunan lise türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik not ortalaması, çalınan enstrüman, haftalık ders yükü, kaygı düzeyi ve ek bir işte çalışma durumu değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, " Maslach Tükenmişlik Envanteri", "Öğrenci Formu", "Öğrenci Demografik Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri incelendiğinde, mezun olunan okul türü ve

cinsiyet arasında anlamlı farklılıklar bulunmadığı belirtilmiştir. Akademik not ortalaması düşük olan öğrencilerin duyarsızlaşma alt boyutu incelendiğinde, tükenmişliklerinin daha fazla olduğu belirtilmiştir. Ders yükü fazla olan öğrencilerde ise, tüm alt boyutlarda tükenmişliklerinin daha yüksek olduğu vurgulanmıştır. Müzik öğretmenleri adaylarının çaldıkları enstrüman, devam edilen sınıf ve ek bir işte çalışıp çalışmadıkları tükenmişlik düzeylerini etkileyen faktörler olarak belirtilmiştir.

Talışık (2016), araştırmasında müzik öğretmenlerinin mesleki yeterlik algıları ve mesleki tükenmişlik duyguları ile mesleki doyum arasındaki bağıntıyı incelemiştir. Araştırmaya ağırlıklı Ankara ilinde görev yapan müzik öğretmenleri katılmıştır. Araştırmaya katkı veren bir grup öğretmen ise, Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan ve internet yardımı ile araştırmaya katılmışlardır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, 121'i devlet okullarında, 98'i ise, özel okullarda çalıştığını beyan etmişlerdir. Katılımcıları; 136 erkek öğretmen, 83'ü ise kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak ise; Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlik Ölçeği, Mesleki Doyum Ölçeği, Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizleri; Varyans Analizleri, Betimsel İstatistiksel, Regresyon Analizleri ile yapılmıştır. Mesleki doyum, mesleki tükenmişlik, mesleki yeterliliklerine göre profilleri belirlenmiş ve bu yapılar arasındaki bağıntılar araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda; müzik öğretmenleri kendilerini en çok öğrenciyi tanımada yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Öğretme ve öğretim süreçlerinde kendilerini yetersiz görmektedirler. İlköğretimde müzik öğretmenliği yapan, cinsiyetleri kadın olan ve kıdemleri yüksek olan öğretmenlerde, diğer kademelerde çalışan müzik öğretmenlerine oranla daha fazla mesleki doyum yaşadıkları tespit edilmiştir. Devlet ya da özel okullarda çalışan müzik öğretmenlerinde ise, mesleki doyum açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin hepsinde, ortalamanın üzerinde bir tükenmişlik sendromu yaşadıkları bulunmuştur. Bu tükenmişlik sendromunun en fazla lise düzeyinde görev yapan müzik öğretmenlerinin yaşadıkları belirtilmektedir. Mesleki anlamda yetersiz olan müzik öğretmenleri tükenmişlik hissini, diğer öğretmenlere oranla daha fazla yaşadıkları belirtilmektedir. Mesleğe yeni başlamış olan müzik öğretmenlerinde yüksek düzeyde tükenmişlik yaşanırken, meslekte kıdemli ve daha fazla yıl çalışmış müzik öğretmenlerinde mesleki tükenmişlik düzeylerinin daha az olduğu çalışmada bildirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Antalya İli Ortaokul ve Liselerinde görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini belirlemek ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin onların kişisel değişkenlerine göre farklılaşarak farklılaşmadığını saptamaktır.

Araştırma Soruları

1. Antalya'da görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri nedir?
2. Antalya İl'inde görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri onların kişisel değişkenleri, iş durumları ve okul ortamlarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?

YÖNTEM

Bu çalışmada genel tarama modellerinden tekli tarama modeli kullanılmıştır. Bu tür yaklaşımda ilgilenilen olay, madde, birey, grup, kurum, konu vb. birim ve duruma ait değişkenler ayrı ayrı betimlenmeye (tanıtılmaya) çalışılır. Bu tür modellerde daha çok betimsel istatistik teknikleri kullanılır (Karasar, 2002: 79-80).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; Antalya'nın Kepez, Muratpaşa ve Konyaaltı ilçelerinde özel ve devlet okullarının, ortaokul, lise ve Güzel Sanatlar Liseleri müzik bölümlerinde görev yapmakta olan 62 müzik öğretmenini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak, Kişisel Bilgi Formu ve Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Müzik öğretmenlerinin; yaş, cinsiyet, medeni durum, haftalık girilen ders saati süreleri, sınıflarında bulunan öğrenci sayıları, çalıştıkları yöneticiler ile ilgili tutumları, çalıştıkları eğitim kurumundan memnuniyetleri ile ilgili soruların bulunduğu, öğretmenlerin kişisel özellikleri ile okul ortamları ve iş durumları ile ilgili bilgilerin ortaya çıkarılmasının amaçlandığı bir bilgi toplama aracıdır.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği: Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen, Mesleki Tükenmişlik Formu (MBI - Educators Survey) uygulanmıştır. Maslach Tükenmişlik Ölçeği Girgin (1995) tarafından Türkçe 'ye uyarlama çalışması gerçekleştirilmiş olup, 22 maddeden oluşmuştur ve tükenmişliği 3 boyutta ele almaktadır. Birinci alt boyut duygusal tükenme boyutu olduğu belirtilip, 9 maddeden oluşmaktadır ($\alpha = .87$). İkinci alt boyut 5 maddeden oluşup, duyarsızlaşma boyutu olduğu belirtilmektedir ($\alpha = .63$). Üçüncü alt boyut ise, 8 maddeden oluşan kişisel başarısızlık boyutu olduğu belirtilmiştir ($\alpha = .74$).

Ölçekte;

- Duygusal Tükenme: 18 ve Üzeri yüksek; 12-17 orta, 0-11 düşük
- Duyarsızlaşma: 10 ve Üzeri yüksek; 6- 9 orta; 0- 5 düşük
- Kişisel Başarı: 0- 21 yüksek; 22- 25 orta; 26 ve üzeri düşük olarak belirtilmiştir.

Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistik teknikleri, Mann Whitney U testi ve t testi kullanılmıştır. Araştırmada geçen değişkenlerin normal dağılıma sahip olup olmadığının incelenmesi amacı ile Kolmogorov Smirnov testi uygulanmış, Skewness ve Kurtosis değerleri incelenmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan betimsel analizlere ait sonuçlar Tablo 1.'de yer almaktadır.

Tablo 1: Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlikleri (Ortalama ve Standart Sapmalar)

	N	Min	Maks.	X	S
Duygusal Tükenmişlik	62	,00	41,00	15,79	9,92
Duyarsızlaşma	62	,00	17,00	3,58	4,41
Kişisel Başarısızlık	62	,00	23,00	9,64	5,83

Tablo 1'e göre müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri duygusal tükenmişlik boyutunda $X=15,79$ puan ile orta düzeyde, duyarsızlaşma boyutunda $X=3,58$ ile düşük düzeyde, kişisel başarısızlıkta ise $X=9,64$ ortalama puanı ile yüksek düzeyde olarak hesaplanmıştır.

Müzik Öğretmenlerinin Medeni Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlikleri

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin onların medeni durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonuçları Tablo 2.'de sunulmuştur.

Tablo 2: Müzik Öğretmenlerinin Medeni Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerine Yapılan Bağımsız Değişkenler t Testi Sonuçları

Ölçek Boyutu	Medeni Durum	N	X	S	Sd	t	p	η^2
Duygusal Tükenmişlik	Evli	28	12,78	8,65	60	-2,234	,029	,07
	Bekar	34	18,26	10,32				
Duyarsızlaşma	Evli	28	2,60	3,64	60	-1,594	,116	
	Bekar	34	4,38	4,87				
Kişisel Başarısızlık	Evli	28	7,71	5,86	60	-2,462	,017	,09
	Bekar	34	11,23	5,37				

$p < 0.05$

Tablo 2'ye göre müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri duygusal tükenmişlik ($t = -2,234$, $p = ,029$) ve kişisel başarısızlık ($t = -2,462$, $p = ,017$) boyutlarında onların medeni durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Analiz sonuçlarından etki büyüklüğü değerinin iki boyutta da orta düzeyde olarak hesaplandığı anlaşılmaktadır.

Müzik öğretmenlerinin Çalışma Ortamından Memnuniyet Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin onların çalışma ortamlarından memnuniyet durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonuçları Tablo 3.'de sunulmuştur.

Tablo 3: Müzik Öğretmenlerinin Çalışma Ortamından Memnuniyet Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerine Yapılan Bağımsız Değişkenler t Testi Sonuçları

	Ortam Memnuniyeti	N	X	S	Sd	t	p	r^2
Duygusal Tükenmişlik	Memnun	45	13,66	8,18	60	-2,905	,005	,12
	Memnun değil	17	21,41	12,03				
Duyarsızlaşma	Memnun	45	2,66	3,67	60	-2,794	,007	,11
	Memnun değil	17	6,00	5,36				
Kişisel Başarısızlık	Memnun	45	9,73	5,79	60	,192	,848	
	Memnun değil	17	9,41	6,10				

$p < 0.05$

Tablo 3'e göre müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri duygusal tükenmişlik ($t = -2,905$, $p = ,005$) ve duyarsızlaşma ($t = -2,794$, $p = ,007$) boyutlarında onların çalışma ortamlarından memnuniyet durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Analiz sonuçlarından etki büyüklüğü değerinin iki boyutta da geniş olarak hesaplandığı anlaşılmaktadır.

Müzik Öğretmenlerinin Mesleklerinin Toplumda Hakkettiği Yeri Bulup Bulmadığına İlişkin Algılarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin toplumda hakkettiği yeri bulup bulmadığına ilişkin algılarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 4.'de sunulmuştur.

Tablo 4: Müzik Öğretmenlerinin Mesleklerinin Toplumda Hakkettiği Yeri Bulup Bulmadığına İlişkin Algılarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerine Yapılan Mann Whitney U testi Sonuçları

	Mesleğin toplumdaki yeri algısı	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Duygusal Tükenmişlik	Evet	3	6,67	20,00	14,000	,014
	Hayır	59	32,76	1933,00		
Duyarsızlaşma	Evet	3	12,00	36,00	30,000	,048
	Hayır	59	32,49	1917,00		
Kişisel Başarısızlık	Evet	3	6,00	18,00	12,000	,012
	Hayır	59	32,80	1935,00		

$p < 0.05$

Tablo 4'e göre müzik öğretmenliği mesleğinin toplumda hak ettiği yeri bulmadığını düşünen müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin müzik öğretmenliğinin toplumda hak ettiği yerde olduğunu düşünen müzik öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Duygusal tükenmişlik $U = 14,000$, $p = ,014$) Duyarsızlaşma, $U = ,30,000$, $p = ,048$, Kişisel başarısızlık, $U = 12,000$, $p = ,012$).

Müzik Öğretmenlerinin Yönetimden Takdir Gördüğünü Düşünme Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, yönetimden takdir gördüğünü düşünme durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonuçları Tablo 5.'de sunulmuştur.

Tablo 5: Müzik Öğretmenlerinin Yönetimden Takdir Gördüğünü Düşünme Durumlarına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerine Yapılan Bağımsız Değişkenler t Testi Sonuçları

	Yönetim Takdiri	N	X	S	Sd	t	p	η^2
Duygusal Tükenmişlik	Evet	33	13,06	7,42	60	-2,399	,020	,08
	Hayır	29	18,89	11,51				
Duyarsızlaşma	Evet	33	2,39	3,27	60	-2,337	,023	,08
	Hayır	29	4,93	5,16				
Kişisel Başarısızlık	Evet	33	10,15	5,16	60	,727	,470	
	Hayır	29	9,06	6,55				

$p < 0.05$

Tablo 5'e göre müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri duygusal tükenmişlik ($t(60) = -2,399$, $p = .020$) ve duyarsızlaşma ($t(60) = -2,337$, $p = .023$) boyutlarında onların çalışma ortamlarından memnuniyet durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Analiz sonuçlarından etki büyüklüğü değerinin iki boyutta da orta düzeyde olarak hesaplandığı anlaşılmaktadır.

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri ölçeğin duygusal tükenmişlik boyutunda mesleklerini severek seçme durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Mesleklerini severek seçmeyen müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri duygusal tükenme boyutunda mesleklerini severek seçen müzik öğretmenlerine göre anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur ($t(60) = -2,107$, $p = .039$).

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin diğer değişkenler ile olan ilişkileri de incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda ayrıca müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin onların görev sürelerine ($F(3,58) = 541$, $p = .656$), yaşlarına ($F(3,58) = 1,022$, $p = .390$), cinsiyetlerine ($t(60) = .661$, $p = .511$), yönetimden takdir görmeleri ile ilgili algılarına ($t(60) = 1,866$, $p = .067$) ve sınıf mevcutlarına ($F(3,58) = 1,750$, $p = .167$) göre anlamlı farklılıklar göstermediği görülmüştür.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada, müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri incelenmiştir. Bu bağlamda; müzik öğretmenlerinin duygusal tükenmişlikleri orta düzeyde, duyarsızlaşma düzeyleri düşük düzeyde, kişisel başarısızlık düzeyleri de yüksek düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuç, Talşık'ın (2016) araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Talşık araştırmasında, müzik öğretmenlerinin yüksek düzeyde tükenmişlik gösterdiğini belirtmektedir. İki araştırmada da sonuçların paralellik göstermesi ve müzik öğretmenlerinin kişisel başarısızlık düzeylerinin yüksek çıkmasında, müzik öğretmenlerinin özgüvenlerinin düşük olduğu ve almış oldukları eğitimlerinde bu öz güveni artırıcı nitelikte olmadığı düşünülebilir.

Müzik öğretmenlerinin medeni durumlarına göre, mesleki tükenmişlik düzeyleri incelenmiştir. Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri duygusal tükenmişlik ve kişisel başarısızlık boyutlarında onların medeni durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Mesleğinin ilk yıllarında genellikle bekar olan müzik öğretmenlerinin; atandığı şehirde ailesinden ayrı yaşaması, hiç bilmediği bir kültür ve yerde yaşama zorunluluğu, adaptasyon sürecinin uzamasının müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin arttırıcı etkilere neden olduğu düşünülmektedir. Ayrıca; yalnızlık hissi,

mesleğinde yaşadığı sorunlar ve mesleğinde tatmin olamama hissini de mesleki tükenmişliği artırıcı nedenler arasında olabileceği düşünülebilir.

Müzik öğretmenlerinin ayrıca, çalışma ortamından memnuniyet durumlarına göre mesleki tükenmişlikleri anlamlı fark göstermiştir. Çalışma ortamından memnun olan müzik öğretmeni ve bireylerin, iş yerlerini daha fazla benimsedikleri, iş yerlerine daha sevecek ve isteyerek geldikleri düşünülmektedir. Müzik öğretmenlerinin çalışma ortamlarındaki fiziki koşullarının, mesleki tükenmişliklerinin artmasında önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Birçok eğitim kurumlarında bulunmayan müzik odası, öğrencilerin ve müzik eğitimcisinin kullanacağı enstrümanların olmayışı ve buna bütçe ayrılmayışı, müzik öğretmenlerini mesleki tükenmişlik düzeylerinin artmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca, müzik odası bulunan okullarda ise; en kötü dersliklerin müzik öğretmenine verilmesi, müzik dersini ve öğretmenini, diğer alanlardan daha değersiz ve önemsiz hissettirmekte ve mesleki tükenmişliği arttıran en önemli nedenler arasında olduğu aklı gelen sorunlar arasındadır.

Müzik öğretmenliği mesleğinin, toplumda hak ettiği yeri bulmadığını düşünen müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin, müzik öğretmenliğinin toplumda hak ettiği yerde olduğunu düşünen müzik öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Gün geçtikçe değer kaybeden öğretmenlik mesleği; toplumun sanat ve sanatçıya önem vermeyen bakış açısı, okul yönetimlerinin müzik dersi ve müzik öğretmenlerine ait olumsuz bakış açıları, müzik dersini önemsemeyen öğrenci ve toplumsal bakışın da müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerini artırıcı etmenler arasında olduğu düşünülmektedir.

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri onların yönetimden takdir görmelerine göre anlamlı fark göstermektedir. Bu sonuç Otacioğlu'nun (2008) çalışması ile paralellik göstermektedir. Otacioğlu da (2008) araştırmasında, hiç takdir almamış müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerini daha fazla yaşadıklarını belirtmiştir. Takdir gören bireylerin ve müzik öğretmenlerinin, öz saygınlıklarının yüksek olduğu bilinmektedir. Öz saygınlığı yüksek olan müzik öğretmeninin; yaptığı mesleğe saygısı ve ilgisi artarken, yönetimden aldığı takdirle işine olan saygısının artacağı düşünülmektedir. Bu pozitif etkinin; öğretmenin meslektaşları ile olumlu ilişkilerin kurulması ve devam etmesinde etkili olacağı düşünüldürken, öğrencilerine olan tutum ve davranışlarında, olumlu yansımalarının da olacağı düşünülebilir.

Araştırmada ayrıca, müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Bu sonuç, Korkmaz (2004) ve Otacioğlu'nun (2008) araştırmaları ile paralellik göstermemektedir. Korkmaz, kadın müzik öğretmenlerinin erkek müzik öğretmenlerine oranla daha fazla duyarsızlaşma yaşadığını belirtmiş, Otacioğlu ise, erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere oranla daha fazla tükenmişlik yaşadığını belirtmiştir. Araştırma bu sonucu ile, Küçüksüleymanoğlu (2013) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Küçüksüleymanoğlu (2013), müzik öğretmenleri ile gerçekleştirdiği araştırmasında, öğretmen adayları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılıklar bulamamıştır. Bu anlamlı farkın bulunamamasında en önemli faktörün; son yıllarda müzik öğretmenliğinin meslek olarak seçilmesinde, ailelerin ve öğrencilerin bilinç düzeylerinde bir artıştan kaynaklandığı düşünülebilir. Bu bilinç; Güzel Sanatlar Liselerini tercih eden öğrencilerin isteyerek ve bilinçli seçmelerinde ve kariyerlerine müzik öğretmeni olarak devam etmelerinde ve erken yaşta başlayan eğitimlerin belirleyici olduğu düşünülmektedir. Öğretmenlik mesleğinin kadın mesleği olması algısının zayıflaması, erkek öğretmen sayısının artması, diğer meslek gruplarına oranla iş bulmanın daha kolay olması ve son yıllarda özel okulların sayısının artmasının da bu yönde olumlu katkılar sağladığı düşünülmektedir. Son yıllarda müzik öğretmenliği bölümleri ile Güzel Sanatlar Liselerinin sınavlarına giren erkek öğrencilerin diğer yıllara oranla artmasının nedenleri arasında bu olumlu düşüncelerin katkı sunduğu düşünülmektedir. Bu olumlu düşüncelerin ve isteyerek meslek seçimlerinin, müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri ile cinsiyetleri arasındaki anlamlı farklılıklar göstermemesinin en önemli nedeni olduğu düşünülebilir.

Araştırmada ayrıca, müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri onların görev süreleri ve yaşları ile anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Bu sonuç, Otacioğlu (2008) ve Çolakoğlu'nun (2014) araştırma

sonuçları ile paralellik göstermemektedir. Otacıoğlu mesleki kıdemde beş yıl ve daha az çalışan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin daha tecrübelilere göre daha fazla olduğunu bulmuştur. Çolakoğlu'da (2014) benzer bir biçimde, çalışma süreleri ile duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Bu bulgunun sebebi olarak, mesleklerinin ilk yıllarında olan müzik öğretmenlerinin birçoğunun, mesleklerini icra ederken, idealist bir ruh haliyle davrandığı düşünülmektedir. Üniversiteden yeni mezun olan en fazla 22 yaşında olan bir müzik öğretmenin; mecburi hizmet görevini yapmak üzere daha yolu ve elektriği olmayan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun en ücra kasaba ya da köylerine gönderilmesi, ve can güvenliğinin olmaması, burada hiçbir sosyal aktivitelerinin olmaması, kişisel gelişiminin en az mecburi hizmet yılı olarak şekilde üç yıl ya da beş yıl sekteye uğraması, meslekte gelecek kaygısı yaşamaması, atama dönemi geldiğinde batı illerine tayin isterken maddi, problemler korkusu, evlenme ve maddi sıkıntılar endişesi, evli ise eşiyile aynı şehirde göreve yapıp yapamayacağı endişesi gibi sorunlar nedeniyle onların görev süreleri ile yaşları ile anlamlı farklılıklar gösterdiği düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin onların sınıf mevcutlarına göre anlamlı fark göstermemesidir. Benzer bir biçimde, Çolakoğlu da (2008) müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri ile onların sınıf mevcudu arasında anlamlı fark bulunmadığını belirtmiştir. Bu sonuca karşın, müzik dersinin az öğrenci ile yürütülmesinin, hem öğrencinin öğrenim hızına, hem de öğretmenin eğitim öğretim faaliyetlerine olumlu yansıtacağı düşünülmektedir. Müzik eğitiminde; hedeflenen ve istenilen davranışlara kısa sürede ulaşılmasında, sınıf sayısının az olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Kısa sürede ulaşılan davranışlar sayesinde; müzik öğretmenin mesleki doyumu, başarı duygusu perçinlenirken; mesleki tükenmişliği etkileyen ve tetikleyen; yorgunluk, bıkkınlık, başarısızlık gibi duyguların önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

Öneriler;

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular ışığında araştırmacılara ve uygulamacılara verilebilecek öneriler şunlardır.

Uygulamacılara yönelik öneriler;

1. Müzik ders saatinin en az iki saat olarak düzenlenmesi,
2. İlkokullarda müzik dersine müzik öğretmenlerinin girmesi,
3. Ortaokul ve liselerde müzik dersliğinin bulunması ve enstrüman temini,
4. Okul yönetimlerinin müzik öğretmenlerini motive etmek ve yaşamış oldukları tükenmişliklerin önüne geçmek için gerekli takdir ve teşvikleri sağlamaları gerekmektedir.

Araştırmacılara yönelik öneriler;

Müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin öğrencilerinin akademik başarı, müziksel gelişim ve öğrenme düzeyi, müzik dersi tutum, ilgi ve motivasyon düzeyleri üzerindeki etkilerini ortaya çıkaran araştırmalar yapılmalıdır.

Müzik eğitiminin farklı boyut ve alanlarında yaşanan tükenmişlik düzeyleri ile bu tükenmişliğin önlenmesine yönelik derinlemesine nitel araştırmalar uygulanmalıdır.

Not: Bu çalışma Antalya'da 18-20 Mayıs 2017 tarihlerinde düzenlenen 8'inci Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresinde bildiri olarak da değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

Arıcan, T (2009). Öğretmenlerde Mesleki Tükenmişlik ve Okul Yönetiminde Bürokrasi, Eğitim Yönetimi ve Denetimimi Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Avşaroğlu, S., Deniz, M. E., & Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 115-129.

Aydın, K (2004). Beden eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri ve Tükenmişliği Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.*

Barut, Y. ve Kalkan, M. (2002), "Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14.

Çam, B. (2006). İlköğretim öğrencilerinin görsel okuma düzeyleri ile okuduğunu anlama, eleştirel okuma ve Türkçe dersi akademik başarıları arasındaki ilişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.*

Çolakoğlu, İ (2014). Ortaokullarda Görev Yapan Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Diçerol, C (2013). Tükenmişlik Sendromunun Mesleki Tükenmişlik Ve İş Tükenmişliği Açısından İncelenmesi: Öğretmenler Üzerinde bir Uygulama, Büro Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ergin, C (1992). *Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları.* Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını, 143-154.

Ersoy, F., Yıldırım, C., & Edirne, T. (2001). Tükenmişlik (staff burnout) Sendromu. *Sürekli Tıp Dergisi, http://www. ttb. org. tr/STED/sted0201/1. html Erişim, 12, 2014.*

Fidan, N, ve Erden M. (1998): *Eğitime Giriş*, İstanbul: Alkım Kitapevi, 1. Baskı.

Freudenberger, J.J. (1974): "Staff Burnout", *Journal of Social Issues*, N:30,1, 159-165.

Girgin, G (1995). İlkokul öğretmenlerinde meslekten tükenmişliğin gelişimini etkileyen değişkenlerin analizi ve bir model önerisi. *Unpublished doctorate dissertation, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.*

Girgin, G (2010). Öğretmenlerde Tükenmişliğe Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C (9), 32-48.

Işıkhan, V (2004). Çalışma Hayatında Stres ve Başa Çıkma Yolları. Ankara: Sandal Yayınları.

Karasar, N. (2002). Bilimsel Araştırma Yöntemi (11. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Koç, H., Arslan, S., & TOPALOĞLU, I. (2009). Differentiation of burnout syndrome by profession and job: Gazi Burnout Inventory. *Review of Economic and Business Studies (REBS)*, (4), 149-163.

Korkmaz, Ö (2004). Müzik Öğretmenlerinin Motivasyon Kaynakları ve Mesleki Tükenmişlikleri Yüksek Lisans Tezi, TC Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi ABD, İstanbul.

Küçüksüleymanoğlu R., & Eğilmez, H. O (2013). Müzik Öğretmeni Adaylarının Tükenmişlik Düzeyleri: Uludağ Üniversitesi Örneği. *International Journal Of Social Science*, 6 (3) , 905-923.

Maslach, C. (2001). What have we learned about burnout and health?. *Psychology & Health*, 16(5), 607-611.

Maslach, C. (1998). A multidimensional theory of burnout. *Theories of organizational stress*, s: 68.

Maslach C. ve M. P. Leiter, (1997), *The Truth About Burnout*, California: Jossey Bass.

Maslach, C. And S.E.Jackson (1981): "The Measurement of Experienced Burnout" *Journal of Occupational Behavior*, N:2, 99-113.

Maslach, C (1976, September). Burned-out. *Human Behavior*, 9 (5), 16-22.

Okutan, M., & Tengilimoğlu, D. (2002). İş ortamında stres ve stresle başa çıkma yöntemleri: bir alan uygulaması. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(3),27.

Otacioğlu, S (2008). Müzik Öğretmenlerinde Tükenmişlik Sendromu Ve Etkileyen Faktörler. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(15).

Ozturk, I. (2001). The role of education in economic development: a theoretical perspective.

Özmutaf, N. M. (2006). Örgütlerde insan kaynakları ve stres: Ampirik bir yaklaşım. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 23(1-2), 75-81.

Peker, R (2002). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerine Etki Eden Bazı Faktörler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 2-3.

Schaufeli, W. B., Maslach, C., Marek, T. (1993), "Professional Burnout: Recent Developments In Theory and Research", Washington, DC. Taylor & Francis.

Soysal, A. (2009). İş yaşamında stres. *Çimento İşveren Dergisi*, 23(3), 17-40.

Talışık, E (2016). Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Genel Yeterlik Algıları ile Doyum ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki Bağının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 1-14.

Turnipseed, D.L, Turnipseed, P.H., (1991), Personal Coping Resources and the Burnout Syndrome, *Journal of Social Behavior and Personality*, Vo1.6, No.?